

ГЛИНЯНА КАТЕРИНА МИХАЙЛІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ В СИСТЕМІ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Загальновідомо, що наразі наша держава намагається зблизити свої стосунки з європейськими країнами у різних сферах суспільних відносин, насамперед тих, які стосуються приватної особи, її статусу та захисту прав та охоронюваних законом інтересів. Зокрема, позитивних запозичень зазнала сфера правового регулювання сімейних відносин, що особливо було відчутно на етапі первинного реформування сімейного законодавства та подальшого уточнення й внесення змін до Сімейного кодексу України. Міждержавні інтеграційні процеси не лише стосуються правового регулювання у широкому сенсі, а й переплітаються з живим імміграційним рухом. Численні сімейні зв'язки пов'язують наших громадян з громадянами Німеччини, Франції, Італії, Польщі та інших європейських країн.

Гаазька конференція з міжнародного приватного права запропонувала вісім конвенцій у сфері сімейного права. З них: Конвенція про право, що застосовується до аліментарних зобов'язань стосовно дітей (1956 р.) [1]; Конвенція про визнання та виконання рішень у справах щодо аліментарних зобов'язань стосовно дітей (1958 р.) [2]; Конвенція про компетенцію та застосовуване право стосовно захисту неповнолітніх (1961 р.); Конвенція про укладання шлюбу і визнання його недійсним (1978 р.) [3]; Конвенція про захист дітей і співробітництво в сфері міжнародного усиновлення (удочеріння) (1993 р.) [4]; Конвенція про визнання розлучень та рішень про роздільне проживання подружжя (1970 р.); Конвенція про право, застосовуване до правових режимів власності подружжя (1978 р.) [5]; Конвенція про юрисдикцію, застосовуване право, визнання, застосування та співпрацю стосовно батьківських обов'язків та заходів захисту дітей (1996 р.) [6]; Конвенція про міжнародне стягнення аліментів для дітей та інших видів сімейного утримання від (2007 р.) [7]. До іншої групи договорів у сфері сімейного права належать Конвенції ЄС: Європейська конвенція про усиновлення дітей 2008 р. [8], Європейська конвенція про репатріацію неповнолітніх 1970 р. [9], Європейська конвенція про правовий статус позашлюбних дітей 1975 р. [10], Європейська конвенція про визнання та виконання рішень про тюремне ув'язнення дітей та відновлення тюрем для дітей 1980 року. Комітет міністрів ЄС ухвалив резолюції: про громадянство подружжя з різним громадянством 1977 р. [11], про громадянство дітей, які народилися у шлюбі, 1977 р. [12], про рівність подружжя у цивільному праві 1978 року [13]. Цей же орган прийняв низку документів, що носять рекомендаційний характер. ООН прийняла ряд конвенцій у сфері захисту прав дітей. Серед них: Конвенція про громадянство одру-

женої жінки від 20 лютого 1957 р. [14] (набрала чинності для України ще 16 грудня 1958 р.), стосується правового статусу одруженої жінки; Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р.; Декларація ООН про соціальні та правові принципи від 3 грудня 1986 р. [17], що стосуються захисту та добробуту дітей; резолюція 41/85 Генеральної Асамблеї ООН від 3 грудня 1986 р. про передання дітей на виховання та їх усиновлення на національному й міжнародному рівнях. Варто зазначити, що Україна заінтересована врегульовувати відносини як із заходом, так і зі сходом у сфері цивільних та сімейних справ. Для цього вона бере участь у Конвенції про правову допомогу і правовідносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах держав-членів СНД, підписаній 22 січня 1993 року. Міністерство юстиції України 13 жовтня 2011 р. видає Роз'яснення (№ 0066323-11) про надання правової допомоги у майнових правовідносинах та спадкуванні відповідно до положень Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року. Закон України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. передбачає укладення міжнародних двосторонніх договорів, зокрема про надання правової допомоги у цивільних та сімейних справах. Із бази законодавства Верховної Ради України бачимо, що Україна уклала (чи успадкувала) договори про правову допомогу з такими країнами ЄС: Чеською Республікою (28 травня 2001 р.), Республікою Кіпр (6 вересня 2004 р.), Республікою Болгарія (21 травня 2004 р.), Грецькою Республікою (2 липня 2002 р.), Угорською Республікою (2 серпня 2001 р.), Республікою Македонія (10 квітня 2000 р.), тощо.

Отже, можна зробити висновок про те, що в сімейному праві такі міжнародні правові документи, як конвенції, декларації, резолюції, рекомендації встановлюють цінності, принципи правового регулювання, напрями правового регулювання, мету правового регулювання і діють як загальна частина щодо особливої частини, яку представляють міжнародні двосторонні договори про надання правової допомоги (як міжнародні документи), закони про міжнародне приватне право окремої країни та інші закони й підзаконні нормативні правові акти (як національні акти), закріплюють вищевказані норми та встановлюють прості засоби правового регулювання (суб'єктивні права та юридичні обов'язки; заохочення і покарання; пільги та заборони), колізійні норми тощо.

Якщо розглянути вищезазначені договори про правову допомогу, то помітно, що кожен двосторонній договір щодо врегулювання майнових відносин подружжя пропонує використання певного списку з двох або трьох колізійних прив'язок (традиційних для майнових відносин подружжя), що відрізняється від договору до договору. Стаття 3 п. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»¹⁸ встановлює: якщо міжнародним договором України передбачено інші правила, ніж встановлені цим Законом, застосовуються правила цього міжнародного договору. Відповідно до цієї статті щодо правового режиму майна подружжя необхідно застосовувати норми двостороннього договору.

Необхідність відмови від обмеженого кола національних норм на користь норм ЄС, все ж, масивне анулювання по всіх країнах-членах положень згаданих договорів (хоча б стосовно майнових відносин подружжя), є лише краплею в процесі гармонізації національно самобутніх інститутів сімейного права, які намагаються щонайменше трансформувати у наднаціональне законодавство, якщо не відмінити. ЄС у світовій історії існує порівняно недовгий період. Тому можна сподіватися, що поступова асиміляція, спорідненість та глобалізація у різних сферах суспільних відносин у ЄС з часом спростить гостроту поставлених позитивних намірів законодавців.

Список використаної літератури:

1. Convention of the Hague Conference of 1 June 1956 concerning the recognition of the legal personality of foreign companies, associations and institutions. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=36 2
2. Convention of the Hague Conference of 15 April 1958 concerning the recognition and enforcement of decisions relating to maintenance obligations towards children. – Access Mode: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=38 3 Ibid. 4
3. Convention of the Hague Conference of 14 March 1978 on Celebration and Recognition of the Validity of Marriages. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=88 5
4. Convention of the Hague Conference of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=69 6
5. Convention of the Hague Conference of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=87 7
6. Convention of the Hague Conference of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=70 8
7. Convention of the Hague Conference of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=131
8. Європейська конвенція про усиновлення дітей, підписана 27 листопада 2008 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a17 1
9. Європейська конвенція про репатріацію неповнолітніх, підписана 28 травня 1970 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_805 11
10. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом, підписана 15 жовтня 1975 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_568 12
11. Resolution on the nationality of spouses of different nationalities, Committee of Ministers, 1977. – Access Mode : <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/166.htm> 13

12. Resolution on the nationality of children born in wedlock, Committee of Ministers, 1977. – Access Mode : <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/166.htm> 14
13. Resolution on equality of spouses in civil law, Committee of Ministers, 1978. – Access Mode : <http://web.jus.unipi.it/summerlisbon/wp-content/uploads/sites/3/2014/06/res7837e-on-equality-of-spouses.pdf>
14. Конвенція про громадянство одруженої жінки, підписана 29 січня 1957 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_158

Ключові слова: міжнародні договори, сімейне законодавство, адаптація, правове регулювання.

Ключевые слова: международные договоры, семейное законодательство, адаптация, правовое регулирование.

Key words: international treaties, family law, adaptation, legal regulation.

ГОНЧАРЕНКО ВЛАДА ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІНА АБО РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ У ЗВ'ЯЗКУ З ІСТОТНОЮ ЗМІНОЮ ОБСТАВИН

Відповідно до ст. 652 ЦК України, істотна зміна обставин, з яких сторони виходили при укладенні договору, є підставою для його зміни або розірвання, якщо інше не передбачено договором або не впливає із суті зобов'язання. При цьому зміна обставин визнається істотною, коли вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це розумно передбачити, договір взагалі не був би ними укладений або був би укладений на умовах, що значно відрізняються.

Якщо сторони не досягли згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, які істотно змінилися, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний, а з підстав, встановлених ч. 4 ст. 652 ЦК України, – змінений за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони за наявності одночасно таких умов: у момент укладення договору сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане; зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися; виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору; із суті договору або звичаїв ділового обороту не впливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона. Так, зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин допускається за рішенням суду у виняткових випадках, коли розірвання договору суперечить суспільним інтересам або потягне для сторін шкоду, яка значно перевищує затрати, необхідні для виконання